

Lekcja V

1.3.7

1.3.8

1.3.9

Fleksja

Dział gramatyki zajmujący się odmianą wyrazów.

Budowa wyrazu:

TEMAT FLEKSYJNY + **KOŃCÓWKA**

Deklinacja	Koniugacja
L. poj.	1. Grzebię
M. dom – ∅	2. Grzebi esz
C. dom - owi	3. Grzebi e

Rzeczownik

Odmienia się przez przypadki, liczby. Rodzaj jest przypisany do rzeczownika.

LEKARZ

Mianownik (kto? co?)	Lekarz - $\emptyset$	Lekarz – e
Dopełniacz (kogo? czego?)	Lekarz - a	Lekarz – y
Celownik (komu? czemu?)	Lekarz - owi	Lekarz – om
Biernik (kogo? co?)	Lekarz - a	Lekarz – y
Narzędnik (z kim? z czym?)	Lekarz - em	Lekarz – ami
Miejscownik (o kim? o czym?)	Lekarz - u	Lekarz – ach
Wołacz	Lekarz - u	Lekarz - e

Przymiotnik

Odmienia się przez rodzaje, przypadki i liczby; niektóre przymiotniki się stopniują.

	L.POJ. RM	L.POJ. RŻ	L.POJ. R.N.	L.MN. R.MO	L.MN. R. NMO
M	Dobry	Dobra	Dobre	Dobrzy	Dobre
D	Dobrego	Dobrej	Dobrego	Dobrych	Dobrych
C	Dobremu	Dobrej	Dobremu	Dobrym	Dobrym
B	Dobrego	Dobrą	Dobre	Dobrych	Dobre
N	Dobrym	Dobrą	Dobrym	Dobrymi	Dobrymi
Ms	Dobrym	Dobrej	Dobrym	Dobrych	Dobrych
W	Dobry	Dobra	Dobre	Dobrzy	Dobre

dobry (stopień równy) - **lepszy** (stopień wyższy) - **najlepszy** (stopień najwyższy)

Czasownik

ASPEKTY:

1. **Dokonany** – mówiący o zakończeniu czynności.

Przyszedłem, zobaczyłem, zwyciężyłem

2. **Niedokonany** – mówiące o trwaniu czynności.

Idę, patrzę, przewracam się

Czasownik

TRYBY:

OZNAJMUJĄCY	ROZKAZUJĄCY	PRZYPUSZCZAJĄCY
<p>Informowanie o czynnościach, traktowanie ich jako rzeczywiste. Czasowniki w tym trybie mają formy czasu i rodzaju.</p> <p><i>poszedłem</i> (cz. przeszły, rodzaj męski)</p>	<p>Wyrażenie prośby lub rozkazu. Są to czasowniki w 2 i 3 osobie l. poj. l l.mn.</p> <p>Czasowniki w tym trybie nie mają form czasu i rodzaju.</p> <p><i>jedz, módl się, kochaj;</i> <i>niech weźmie</i></p>	<p>Mówi o czynności, która mogłaby się wydarzyć, gdyby zaszły pewne warunki.</p> <p>Tworzy się poprzez dodanie cząstki –by z końcówkami osobowymi.</p> <p>Czasowniki w tym trybie nie mają form czasowych.</p> <p><i>chciałabym</i></p>

Czasownik

STRONY:

CZYNNA	BIERNA	ZWROTNA
Podkreśla rolę wykonawcy czynności.	Podkreśla rolę odbiorcy skutków czynności.	Wskazuje, że wykonawca czynności jest jednocześnie odbiorcą jej skutków.
Kasia je czekoladę.	Czekolada została zjedzona przez Kasię.	U nas je się czekoladę.

Imiesłów przymiotnikowy

Nieosobowa forma czasownika, pod względem znaczenia nawiązująca do czasowników, **odmieniająca się jednak jak przymiotniki (przez przypadki, liczby, rodzaje) i pełniąca taką samą funkcję, jak one.** W zdaniu najczęściej występują w funkcji PRZYDAWKI.

„Nie” z imiesłowami przymiotnikowymi piszemy zawsze łącznie:

niepalący

Imięstów przymiotnikowy

CZYNNE

-ący, -ąca, -ące

gnijący

krwawiący

Tworzymy tylko od czasowników niedokonanych (np. gnić, nie zgnić).

BIERNE

-ny, -ty

-na, -ta

-ne, -te

pogrubiony

wymyślona

uśmiechnięte

Tworzymy tylko od czasowników przechodnich (takich, które mają stronę bierną).

Imiestów przysłówkowy

Nieosobowa forma czasownika, pod względem znaczenia nawiązująca do czasowników, ale nieodmienna i odpowiadająca na pytania przysłówka: jak? kiedy?

W zdaniu pełni funkcję OKOLICZNIKA.

„Nie” z imiestowami przysłówkowymi piszemy zawsze rozłącznie:

nie pałac

Imięstów przysłówkowy

WSPÓŁCZESNE	UPRZEDNIE
<p>-ąć</p> <p>broniąc żywiąc</p>	<p>-wszy -wszy</p> <p>przeszedłszy skończywszy</p>
<p>Tworzymy od czasowników niedokonanych.</p>	<p>Tworzymy od czasowników dokonanych.</p>

SŁOWOTWÓRSTWO

WYRAZ PODSTAWOWY

Wyraz, od którego tworzymy inne wyrazy, tzw. **wyrazy pochodne**.

Kot → kotek

PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA

Człon przejęty z wyrazu podstawowego (**kot-**)

FORMANT SŁOWOTWÓRCZY

Człon przy pomocy którego utworzono wyraz (**-ek**)

Typy formantów

- PRZEDROSTEK (PREFIX)

Dodawany przed podstawą słowotwórczą (**nie**miły);

- PRZYROSTEK (SUFFIX)

Dodawany po podstawie słowotwórczej (pies**ek**);

- WROSTEK (INTERFIX)

Dodawany pomiędzy dwoma podstawami słowotwórczymi (list**o**nosz);

- POSTFIX

Osobne części dodawane do podstawy (produkować **się**);

- ZEROWY

Występuje, gdy wyraz tworzymy przez odrzucenie zakończenia wyrazu podstawowego (opis-ać opis-∅).

TWORZENIE WYRAZÓW

FORMANTY	TYPY WYRAZÓW	PRZYKŁADY
-EK, -IK, -YK, -KA, -KO	NP. ZDROBNIENIA	DOMEK, CHŁOPCZYK, KURCZĄTKO
-ISKO, -YSKO, -IDŁO	NP. ZGRUBIENIA	ŻABSKO, STRASZYDŁO
-INA, -YNA	WYRAZY NACECHOWANE EMOCJONALNIE	AKTORZYNA, PIJACZYNA, PSINA
-ALNIA, -ARNIA	MIEJSCE NP. PRACY	PIEKARNIA, PRALNIA
-ARZ, -ACZ	ZAWÓD LUB PRZEDMIOT	PIEKARZ, BADACZ, ODKURZACZ
-ATY, -AWCZY, -ICZNY	NIEKTÓRE FORMANTY PRZYMIOTNIKOWE	WĄSATY, POZNAWCZY, IKONICZNY
DO-, NAD-, OB-	NIEKTÓRE FORMANTY CZASOWNIKOWE	DOJECHAĆ, NADŁOŻYĆ, OBRZUCIĆ